

4.9.2007

Dnro 433/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

ESITUTKINTAPÖYTÄKIRJAN MERKINTÖJEN PUUTTEELLISUUS

1

ASIA

1.1

Kantelukirjoitus

Kantelija pyysi eduskunnan oikeusasiamiehelle 7.2.2006 osoittamassaan kirjeessä oikeusasiamiestä tutkimaan Turvatekniikan keskuksen (jäljempänä TUKES) menettelyä sähkötöiden teettämisestä koskevassa asiassa. Kantelijan mukaan TUKES oli antanut esitutkintaviranomaiselle erästä epäiltyä (jäljempänä mainittu toiminimen haltija) koskeneen lausunnon, joka oli vaikuttanut oikeuslaitoksen päätökseen kantelijan vahingoksi. Kantelijan mukaan TUKES oli kuitenkin kiistänyt antaneensa minkäänlaisia lausuntoja poliisille.

1.2

Tutkinnan laajennus

Kantelun liitteenä olleen TUKESin 26.1.2006 päivätyn kirjeen mukaan poliisille tehdyn tutkintapyynnön lisäksi TUKES ei ollut tapauksen yhteydessä luovuttanut poliisille tai muille viranomaisille muita asiakirjoja eikä ollut antanut asiassa lausuntoa poliisille, syyttäjälle tai tuomioistuimelle.

Sitä vastoin asiaa koskevan Lahden kihlakunnan poliisilaitoksen esitutkintapöytäkirjan sivulla 2 olevan ilmoituslehden mukaan asiassa suoritettut kuulustelut oli lähetetty TUKESiin turvallisuusinsinööriin arvioitaviksi ja hän oli esittänyt asiassa arvionsa. Edelleen esitutkintapöytäkirjan sivulla 26 on merkintä "TUKES/turvallisuusinsinööri ei katsonut hänen syyllistyneen laiminlyöntiin asiassa".

Asian tutkinnanjohtajana Lahden kihlakunnan poliisilaitoksella toimineelta komisariolta puhelimitse 9.3.2006 saatujen tietojen (kuulemisesta on oikeusasiamiehen kansliassa laadittu erillinen muistio) mukaan asian tutkija oli kysynyt puhelimitse mainitulta turvallisuusinsinööriltä arviota erään henkilön (toiminimen haltija) osuudesta asiaan. Puhelusta ei komisarion mukaan kuitenkaan ollut tehty kirjallisia merkintöjä.

Edellä todetun johdosta laajensin tutkinnan koskemaan TUKESin lisäksi myös Lahden kihlakunnan poliisilaitoksen menettelyä erityisesti pitäen silmällä

tutkinnan yhteydessä hankittujen selvitysten/tietojen dokumentoinnin ja esitutkintapöytäkirjan muiden merkintöjen (erityisesti s. 26) asianmukaisuutta.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Taustatietoja

Käytettävissäni olleista asiakirjoista ilmenee TUKESin tietoon tulleen, että kantelijan kesäasunnolla oli tehty muutostöitä, minkä johdosta kantelijalta oli pyydetty selvitystä sähkötöiden tekijästä. Kantelijan vastauksen jälkeen TUKES oli pyytänyt selvitystä eräältä toiminimen haltijalta ja tämän aviopuolisolta. Selvityksen saamisen jälkeen TUKES antoi viimeksi mainitulle henkilölle kiellon tehdä oikeudettomia sähkötöitä.

Tämän jälkeen TUKES oli jättänyt poliisille tutkintapyynnön edellä mainituista henkilöistä pyytäen tutkimaan, olivatko nämä rikkoneet säädöksiä tekemällä sähkötöitä ilman asianmukaista oikeutta niiden tekemiseen. Lisäksi TUKES oli pyytänyt tutkimaan, olivatko mainitut tahot tehneet sähkötöitä laajemminkin ja oliko myös joku muu tehnyt kantelijan kiinteistöllä sähkötöitä ilman oikeuksia.

Kantelijaa oli kuulusteltu asiassa aluksi todistajana. Rikoksesta epäiltynä oli kuulusteltu kolmea henkilöä, joista yksi oli edellä mainittu toiminimen haltija. Kuulustelut oli esitutkintapöytäkirjan sivulla 2 olevan tutkintailmoituksen mukaan toimitettu TUKESiin turvallisuusinsinöörin arvioitaviksi. Edelleen ilmoitukseen on kirjattu, että turvallisuusinsinöörin arvion ja suoritettujen kuulustelujen perusteella oli syytä olettaa, että kantelija ja kaksi edellä mainituista rikoksesta epäiltyinä kuulluista henkilöistä olivat tehneet kantelijan kiinteistöllä sähköasennuksia ilman asianmukaista oikeutta sähkötöiden tekemiseen.

Toiminimen haltija sen sijaan rajattiin rikosepäilyjen ulkopuolelle. Hänen kuulustelustaan laadittu pöytäkirja oli kuitenkin liitetty esitutkintapöytäkirjaan. Sen sivulla 26 olevan merkinnän mukaan toiminimenhaltijaa oli kuulusteltu asian tutkinnan yhteydessä rikoksesta epäiltynä, ja kuulustelut oli liitetty pöytäkirjaan, vaikka häntä ei ollut merkitty rikoksesta epäillyksi pöytäkirjaan. Edelleen mainitulla sivulla oli merkintä siitä, että TUKES/turvallisuusinsinööri ei katsonut hänen syyllistyneen laiminlyöntiin asiassa.

Lahden käräjäoikeus tuomitsi kantelijan sähköturvallisuutta koskevien säännösten rikkomisesta sakkorangaistukseen. Kouvolan hovioikeus pysytti käräjäoikeuden tuomion.

3.2 Selvitykset

Vanhempi konstaapeli

Puheena olevassa esitutkinnassa tutkijana toimineen vanhemman konstaapelin selvityksen mukaan hän oli lähettänyt TUKESin tutkintapyyynnön johdosta kertyneet kuulustelupöytäkirjat TUKESiin turvallisuusinsinöörille ja ilmoittanut soittavansa tälle myöhemmin. Vanhemman konstaapelin mukaan turvallisuusinsinööri oli sittemmin keskustelussa todennut, että perehdyttyään aineistoon hän oli sitä mieltä, että toiminimen haltijaa lukuun ottamatta muut olivat toimineet sähköturvallisuutta koskevien säännösten vastaisesti.

Toisaalta vanhempi konstaapeli on kertonut, että turvallisuusinsinöörin lausuma oli käsitelty lähinnä sitä, minkälainen sähkötyö täyttää sähköturvallisuuslain säännösten rikkomisen tunnusmerkistön. Koska syyttäjällä oli ollut niin halutessaan mahdollisuus käyttää turvallisuusinsinööriä asiantuntijatodistajana oikeudenkäynnissä, vanhempi konstaapeli ei kertomansa mukaan ollut pyytänyt kirjallista lausuntoa eikä kuulustellut turvallisuusinsinööriä todistajana.

Turvallisuusinsinöörin kanssa asiasta keskusteltuaan vanhempi konstaapeli oli ottanut yhteyttä tutkinnanjohtajana toimineeseen komisarioon. Käytyään esitutkinta-aineiston läpi he olivat päätyneet jättämään toiminimen haltijan nimen pois esitutkintapöytäkirjan kansilehdeltä rikoksesta epäiltyjen sarakkeesta. Koska toiminimen haltijan kuulustelut kuitenkin olivat oleellisia asian selvittämisen kannalta, vanhempi konstaapeli oli tehnyt pöytäkirjan merkintälehdelle maininnan kuulusteluista ja keskustelusta turvallisuusinsinöörin kanssa. Merkintä oli tarkoitettu tiedonannoksi syyttäjälle.

Vanhempi konstaapeli on perustellut yhteydenottoaan turvallisuusinsinööriin sillä, että kyseisen tapaisia rikoksia on poliisilla tutkittavana harvoin, minkä vuoksi mainitun alan erityisasiantuntemusta ei kerry. Asiantuntijan käyttämisellä parannetaan asianosaisten oikeusturvaa.

Komisario

Tutkinnanjohtajana asiassa toiminut komisario totesi puhelimitse kuultuna, että asian tutkija oli kysynyt puhelimitse turvallisuusinsinööriltä arvioita erään henkilön osuudesta asiaan. Komisarion kirjallisen selvityksen mukaan esitutkintapöytäkirjan sivulla 26 oleva maininta turvallisuusinsinöörin lausumasta on sanavalinnaltaan huono.

Edelleen komisario totesi, että turvallisuusinsinööriä olisi voitu kuulla todistajana tai asiantuntijana ja että jälkikäteen arvioiden asia olisi ollut selvempää hoitaa kuulustelulla. Komisario kiisti, että turvallisuusinsinöörin lausuma olisi vaikuttanut hänen asiassa tekemiinsä päätöksiin muutoin kuin vahvistamalla hänen käsitystään siitä, että toiminimen haltijaa ei ollut syytä pitää syylliseksi epäillyn asemassa.

Lahden kihlakunnan poliisilaitos

Lahden kihlakunnan poliisilaitoksen lausunnon mukaan voitiin pitää perusteltuna, että turvallisuusinsinööriä olisi tullut kuulla asiassa todistajana tai asiantuntijana ja liittää kuulustelukertomus pöytäkirjaan.

TUKES

TUKESin selvityksen mukaan vanhempi konstaapeli oli halunnut kuulla sähköturvallisuusalan asiantuntijan mielipiteitä ja näkemyksiä asiassa, jota hän ei kovin hyvin tuntenut. Keskustelu oli ollut normaalia rutiiniluonteista puhelinneuvontaa tai asiantuntija-apua, jota on muissakin yhteyksissä annettu poliisille ja muille viranomaisille hallintolain 8 §:n 1 momentin mukaisesti.

Kyse oli ollut yleisellä tasolla siitä, millä edellytyksillä sähköturvallisuussäädösten mukaan sähköitä voidaan tehdä ja tarkemmin sanottuna, mitä edellytetään henkilöltä tai yritykseltä, joka tekee sähköitä omaan lukuunsa.

Turvallisuusinsinöörin mukaan keskustelu oli ollut vapaamuotoinen ja välitön, minkä vuoksi hän ei ollut kokenut sitä kuulusteluksi eikä lausunnonantotilanteeksi. Poliisi ei myöskään ollut ilmoittanut, että se haluaisi lausunnon tai että keskustelua ylipäätään kirjattaisiin mihinkään viralliseen asiakirjaan. Turvallisuusinsinööri kiisti ohjeistaneensa poliisia tuomioistuimesta puhumattakaan.

3.3

Kannanotto

3.3.1

Lahden kihlakunnan poliisilaitoksen menettely

Kyse on nyt yhtäältä siitä, missä tarkoituksessa poliisi oli ottanut yhteyttä TUKESin turvallisuusinsinööriin ja toisaalta siitä, mikä merkitys tämän lausumilla oli asiassa ollut ja kuinka ne olisi tullut merkitä esitutkintapöytäkirjaan.

Esitutkintalain 40 §:n 1 momentin mukaan esitutkinnan päätyttyä on siitä kertyneestä aineistosta laadittava pöytäkirja (esitutkintapöytäkirja), jos se on asian jatkokäsittelyä varten tarpeellista. Saman pykälän 2 momentin mukaan esitutkintapöytäkirjaan on otettava kuulustelupöytäkirjat ja selostukset tutkintatoimenpiteistä sekä liitettävä tutkinnassa kertyneet asiakirjat ja tallenteet, mikäli niillä voidaan olettaa olevan merkitystä asiassa. Esitutkintalain 46 §:n mukaan tutkinnanjohtajalla on oikeus hankkia tarvittaessa asiantuntijalausuntoja. Asiantuntijana ei saa olla se, joka on asiaan tai asianosaiseen sellaisessa suhteessa, että hänen puolueettomuutensa vaarantuu.

Yhteydenotto oli selvästikin johtunut sähköturvallisuusasioita koskevan asiantuntija-avun tarpeesta. Yleisellä tasolla totean, että asiantuntijoiden tehtävä on selvittää rikoksen tutkimisen kannalta merkityksellisiä kokemussääntöjä, joita esitutkintaviranomainen ei itse tunne eikä ole velvollinenkaan tuntemaan (ks. esim. Helminen – Lehtola – Virolainen: Esitutkinta ja pakkokeinot, Helsinki 2005, s. 387). Esitutkinnassa poliisin taas kuuluu arvioida tunnusmerkkien täyttymistä yksittäisissä tapauksissa niiden kokemussääntöjen pohjalta, joita asiantuntija sille välittää. Kyseessä ei nähdäkseni kuitenkaan nyt ollut esitutkintalain 46 §:ssä tarkoitettu asiantuntijalausunnon hankkiminen. Tämän vuoksi en katso aiheelliseksi arvioida asiaa enemmälti asiantuntijan esteellisyyden näkökulmasta, vaikka turvallisuusinsinööri olikin allekirjoittanut poliisille tehdyn

tutkintapyynnön, jonka johdosta laaditut kuulustelupöytäkirjat oli nyt toimitettu hänelle tiedoksi keskustelun pohjaksi.

TUKESin ja vanhemman konstaapelin selvitykset ovat jossain määrin ristiriitaiset mitä tulee turvallisuusinsinöörin ja vanhemman konstaapelin välisen puhelinkeskustelun sisältöön. Vanhemman konstaapelin selvityksen perusteella turvallisuusinsinööri olisi ainakin jossakin muodossa ottanut kantaa rikostunnusmerkistön täyttymiseen epäiltyjen osalta, kun taas TUKESin selvityksen perusteella jää vaikutelma, että keskustelu olisi käyty yleisemmällä tasolla. Koska puhelun sisältöä ei ole enemmälti dokumentoitu lukuun ottamatta esitutkintapöytäkirjan sivulle 26 tehtyä merkintää ("TUKES/turvallisuusinsinööri ei katsonut hänen syyllistyneen laiminlyöntiin asiassa"), puhelinkeskustelun sisällöstä ei käsitykseni mukaan ole saatavissa enempää selvitystä.

Komisarion ja vanhemman konstaapelin selvitykset samoin kuin esitutkintapöytäkirjaan tehty merkintä viittaavat mielestäni vahvasti siihen, että poliisilaitoksen tarkoitus oli saada yleistä keskustelua ja rikosten tutkimisen kannalta merkityksellisiä kokemussääntöjä tarkempi arvio rikostunnusmerkistön täyttymisestä epäiltyjen osalta.

Komisario kiisti, että turvallisuusinsinöörin lausumalla olisi ollut vaikutusta hänen päätöksentekoonsa. Hänen selvityksistään on ymmärrettävissä, että vanhemman konstaapelin ja turvallisuusinsinöörin välisestä puhelinkeskustelusta saatu tieto ei ollut ainut seikka, johon hän oli perustanut käsityksensä toiminimen haltijan osuudesta asiassa. Toisaalta asiantuntijan puoleen kääntyminen asiassa, joka vanhemman konstaapelin selvityksen mukaan ei ole kovinkaan yleinen, viittaa mielestäni kuitenkin siihen, että turvallisuusinsinöörin kuulemisella oli ollut merkitystä tutkinnan jatkoon kannalta. Tähän viittaa esitutkintapöytäkirjan sivulla 2 oleva merkintä, jonka mukaan turvallisuusinsinöörin arvion ja suoritettujen kuulustelujen perusteella oli syytä olettaa kolmen henkilön syyllistyneen moitittavaan menettelyyn.

Vaikka TUKESin selvityksen mukaan keskustelua oli käyty lähinnä yleisellä tasolla, poliisin näkökulmasta keskustelulla näyttäisi olleen ainakin jonkinlainen konkreettisempi tapauskohtainen merkitys tutkinnan rajaamisessa ainakin yhden epäillyn osalta. Tätä tukee se, miten turvallisuusinsinöörin kuulemisesta koskevat merkinnät oli muotoiltu esitutkintapöytäkirjassa. Turvallisuusinsinöörillä sitä vastoin ei nähdäkseni ollut osuutta eikä mahdollisuutta vaikuttaa siihen, miten hänen lausumansa oli puhelinkeskustelun perusteella kirjattu tai millaisia johtopäätöksiä poliisi oli niistä tehnyt.

Siihen nähden, että turvallisuusinsinöörin kuulemisesta ei poliisin näkökulmasta voida asian käsittelemisen jatkovaiheiden kannalta pitää vähämerkityksisenä, olisi mielestäni ollut asianmukaisempaa, että kuulemisen sisällöstä – eli esimerkiksi siitä, mistä seikoista turvallisuusinsinöörin kanssa oli keskusteltu ja mitä turvallisuusinsinööri oli asiassa tarkkaan ottaen lausunut – olisi tehty esitutkintapöytäkirjaan tarkemmat merkinnät. Harkittavaksi olisi tullut tällöin myös se, olisiko turvallisuusinsinööriä epävirallisen kuulemisen perusteella ollut aiheellista kuulustella vielä erikseen esimerkiksi todistajana, jolloin hänen kertomuksensa olisi tullut tarkasti dokumentoiduksi.

Poliisin menettelyn moitittavuuden arvioinnissa olen ottanut huomioon sen, että poliisin ratkaisu epäiltyjen piiriin supistamisesta ei ollut lopullinen, vaan syyttäjällä olisi ollut niin aiheelliseksi katsoessaan mahdollisuus esimerkiksi pyytää lisätutkintaa toiminimen haltijan osuuden arvioimiseksi ja asian niin edellyttäessä nostaa syyte myös häntä vastaan.

Tämän vuoksi ja kun kantelijan osuus asiassa on esitutinnan jälkeen sittemmin tullut arvioiduksi vielä syyttäjän, käräjäoikeuden ja hovioikeuden toimenpitein eikä asiassa ole ilmennyt aiheutta epäillä mainittujen tahojen käyttäneen väärin niille kuuluvaa harkintavaltaa, en katso aiheelliseksi ryhtyä asiassa muihin toimenpiteisiin kuin että saatan edellä esittämäni käsityksen esitutkintapöytäkirjan merkintöjen puutteellisuudesta komisarion ja vanhemman konstaapelin sekä Lahden kihlakunnan poliisilaitoksen tietoon.

3.3.2

TUKESin menettely

Saamani selvityksen perusteella asiassa ei ole ilmennyt, että TUKES olisi antanut poliisille lausunnon sikäli kuin arvioinnin perusteena pidetään TUKESin esittämää lausuntoasian kriteereiden täyttymistä (kirjallinen lausuntopyyntö ja kahden virallisen allekirjoittajan allekirjoittama kirjallinen lausunto). Se, milloin viranomaisen pitää toisen viranomaisen yhteydenottoa virallisena lausuntopyyntönä ja milloin taas muuna yhteydenottona, jättää sijaa harkinnalle. Asiassa ei ole ilmennyt tässä suhteessa harkintavallan väärinkäyttöä.

Perustuslain 21 §:ssä perusoikeutena turvattuun hyvään hallintoon kuuluvan viranomaistoiminnan avoimuuden ja sillä saavutettavissa olevan viranomaistoimintaan kohdistuvan luottamuksen näkökulmasta olisi mielestäni kuitenkin ollut perusteltua ilmoittaa kantelijalle, että TUKESin ja poliisin välillä oli ollut hallintolain 8 §:ssä säädetyn neuvontavelvollisuuden piiriin kuuluvaksi ymmärrettyä yhteydenpitoa, joskaan virallista lausuntoa ei ollut pyydetty eikä annettu. Tällä tavalla TUKES olisi saattanut osaltaan oikaista sitä väärinkäsitystä, joka poliisin esitutkintapöytäkirjaan tekemästä merkinnästä oli kantelijalle ehkä syntynyt.

Saatan käsitykseni hyvän hallinnon mukaisesta menettelystä TUKESin tietoon.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3.1 esittämäni käsityksen puheena olevassa esitutkinnassa tutkinnanjohtajana toimineen komisarion ja asiassa tutkijana toimineen vanhemman konstaapelin tietoon. Lisäksi saatan edellä kohdassa 3.3.2 esittämäni käsityksen TUKESin tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän edellä mainituille tahoille jäljennöksen tästä päätöksestäni. Samalla lähetän päätöksen tiedoksi Lahden kihlakunnan poliisipäällikölle.

Kirjeen liitteet palautetaan ohessa.